

การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องอำนาจตามทัศนะของ Michel Foucault
กับการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในการสร้างตัวตนของผู้เรียนอาชีวศึกษา
The Application of Power Method According to Michel Foucault's
Attitude and the Experiential Learning Arrangement in the
Identity Creation of Vocational Students

อภัสรินทร์ ขนระรัตน์*

blessing_aom@yahoo.co

กิตติกร สันคติประภา**

สุรวุฒิ ปัดโรสง***

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างตัวตนของนักเรียนอาชีวศึกษาโดยปฏิบัติการศึกษาผ่านประสบการณ์” ซึ่งผู้เขียนมีความพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงความแยบยลของอำนาจ ความรู้ ความจริง ในการสร้างตัวตนของผู้เรียนอาชีวศึกษา ที่กระทำการผ่านปฏิบัติการของหลักสูตรการเรียนรู้อันนำหลักการและเทคนิคการศึกษาผ่านประสบการณ์มาใช้ในการฝึกฝน ปรับปรุง พัฒนาผู้เรียน เนื่องด้วยเทคนิคและวิธีการของการศึกษาผ่านประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ผ่านการกระทำ ผู้เรียนจะเกิดวงจรการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสะท้อนคิดระหว่างการเรียนรู้และหลังเรียนรู้ นำไปสู่ความเข้าใจในความรู้และก่อให้เกิดทักษะและความสามารถแก่ผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ภายใต้ปฏิบัติการดังกล่าวได้เปิดช่องทางให้เทคโนโลยีทางอำนาจเข้ามากำกับควบคุมผู้เรียน ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาเชิงคุณภาพ แนวการศึกษาเรื่องเล่าแบบฟิวท์เดียน ซึ่งนำเรื่องราวของเรื่องเล่ามาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ค้นหาคำทำงานของอำนาจวิญ จากการศึกษาเชิงลึกของผู้เรียนวิชาชีพ ผลการศึกษาเบื้องต้นชี้ให้เห็นว่าตัวตนของผู้เรียนคือความเป็นผู้มีทักษะและความสามารถเชิงลึกในสาขาวิชาชีพ อย่างไรก็ตามปฏิบัติการในการเรียนการสอนได้ชี้ให้เห็นความขัดแย้งกับแนวคิดพื้นฐานของการศึกษาผ่านประสบการณ์ที่ต้องการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่หลากหลายและเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

คำสำคัญ: การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ตัวตนของนักเรียนอาชีวศึกษา

* นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** ดร. สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Abstract

This article is a part of a dissertation entitled “The process of student vocational self creation through experiential learning practices”. The author attempts to reveal a subtle manner of power, knowledge and truth in the construction of vocational student self through the practices of vocational curriculum and training techniques. Through vocational curriculums and training techniques base on experiential learning principle in training, correcting, developing the students, it constructs their vocational self. While practicing students realize the circle of learning. It leads to create their skills and abilities. Their practices facilitate the intervention of power to hegemonizes students. The research applies qualitative research approach using Foucauldian narratives to analyze the disciplinary power. By in-depth interviewing of these learners, the preliminary result shows that learners’ identity can be identified as skillful person and highly competent in their profession. However, it suggests a trace of a conflict between the basis of experiential learning, which supports learner’s diverse knowledge and being a center of learning.

Keywords: Experiential learning, Student vocational self

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเผยให้เห็นถึงกระบวนการสร้างตัวตนของผู้เรียนอาชีวศึกษาที่เกิดจากความรู้จากประสบการณ์
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการการทำงานของอำนาจและกลไกของความรู้ผ่านประสบการณ์ในการจัดการศึกษาแบบอาชีวศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การมองตัวตน (self) ของผู้เรียนอาชีวศึกษาผ่านเลนส์ของ Foucauldian

การสืบค้นให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของผู้เรียนอาชีวศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยให้ความหมายลักษณะของความเป็นตัวตนตามแนวคิดของ Foucauldian ซึ่งเป็นกลุ่มแนวคิดที่ปฏิเสธความเป็นประธาน (Subject) ของมนุษย์ ในฐานะของการเป็นผู้กำหนดตนเองที่มีอิสระ เสรีภาพ มีการตระหนักรู้ และมีบทบาทเป็นผู้กระทำการทางสังคมอย่างมีสำนึกตามแนวคิดที่พบโดยทั่วไปทางสังคมวิทยา แต่แนวคิดแบบ

Foucauldian มีทัศนะว่าแท้จริงแล้ว ความเป็นตัวตนของมนุษย์เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยโครงสร้าง ระบบระเบียบวาทกรรมทางสังคมที่เข้ามากำกับ จัดการ ครอบงำ บุคคลให้ประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อ ดังนั้นความเป็นตัวตนในความหมายตามแนวคิดแบบ Foucauldian จึงมิได้เป็นลักษณะของการเป็นประธานในการสร้างความหมายใด ๆ แต่เป็นผู้ถูกกระทำหรือผู้ที่ตกอยู่ภายใต้การถูกบงการด้วยโครงสร้างของอำนาจ ดังนั้นตามที่เชื่อกันในสังคมทั่วไปว่าผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นผู้เลือกในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างเป็นอิสระซึ่งแสดงถึงการเป็นประธานในการเลือกการเรียนรู้และพัฒนาตนเองนั้น แท้จริงแล้วตัวผู้เรียนหรือตัวตนของผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นผู้ที่ถูกกระทำขึ้นจากการกำหนดโดยวาทกรรม ความรู้ที่ปรากฏขึ้นในสังคม เรียกลักษณะของตัวตนแบบนี้ว่าตัวตนแบบสยบยอม (docile body) หรือ ร่างกายที่เชื่อเชื่อ

ลักษณะตัวตนแบบสยบยอมเป็นลักษณะของตัวตนที่ถูกจัดการ ควบคุม กำกับ ดูแลในการจัดการระดับ

จุลภาค (micro-management) เป็นการจัดการควบคุมที่แยกส่วนต่างๆของร่างกายซึ่งในการกำกับควบคุมนั้น รวมไปถึงการฝึกฝน พัฒนา และเปลี่ยนแปลงตัวผู้เรียน โดยการแยกพัฒนาร่างกายส่วนต่างๆ ของผู้เรียน เช่น ใน การเรียนวิชาพื้นฐานช่างอุตสาหกรรมซึ่งจุดมุ่งหมายในการเรียนคือการฝึกฝนให้ผู้เรียนสามารถใช้เครื่องมือต่างๆ ในการทำงานช่างได้อย่างถูกต้อง ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้การใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการทำงานอย่างถูกวิธีซึ่งในความรู้ของการใช้เครื่องมือกำกับให้ผู้เรียนต้องจัดวางร่างกายตามวิธีการที่กำหนดอย่างเคร่งครัด ตัวอย่างการใช้ตะไบเพื่อการฝนเหล็กให้เป็นค้อน ความรู้กำหนดท่าทางการ ยืนในการตะไบเหล็ก การจัดวางมือในการฝนเหล็ก ทิศทางในการเคลื่อนไหวยขณะฝนเหล็ก เหล่านี้ถูกกำหนด โดยความรู้ ผู้เรียนเชื่อว่าหากต้องการปฏิบัติชิ้นงานได้ สำเร็จและมีความสามารถในการใช้เครื่องมือช่างได้อย่าง ถูกต้องตามตำรากำหนดไว้ ดังนั้นผู้เรียนจึงควบคุม กำกับ ตนเองตามการกำหนดของความรู้อย่างเคร่งครัด เรียกได้ ว่าการจัดการในลักษณะดังกล่าว เป็นการจัดการให้บุคคล หรือผู้เรียนเกิดการควบคุมตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม ฝึกฝน พัฒนา และเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่าการควบคุมใน ลักษณะนี้ไม่ได้ควบคุมแค่ร่างกายของผู้เรียนให้ปฏิบัติ ตามคำสั่งแบบแนวดิ่งหรือใช้อำนาจบังคับโดยตรงแบบ อำนาจที่เข้าใจในสังคมศาสตร์ทั่วไป แต่เป็นการทำให้ ผู้เรียนควบคุมกำกับตนเองอย่างไม่รู้ตัวว่าตนเองอยู่ ภายใต้อำนาจความจริง ความรู้ที่ทำการควบคุมระดับ ภายในจิตใจ ดังนั้นความหมายของ ลักษณะความเป็น ตัวตนแบบสยบยอมหรือร่างกายที่เชื่องเชื่อ จึงไม่ใช่เพียง แค่ร่างกายที่ทำการที่ถูกบงการแต่รวมไปถึงวิธีการที่บงการ ให้เราทำด้วย (Foucault, 1987: 135) ซึ่งสิ่งที่มีอิทธิพล ที่ทำให้บุคคลหรือผู้เรียนปฏิบัติตามคือความจริงหรือ วัชกรรมที่ปรากฏในสังคม วัชกรรมความจริงที่เกิดขึ้น ที่ผู้เรียนได้สัมผัสนำไปสู่ความเชื่อในสิ่งที่ปรากฏนั้น ทำให้ ผู้เรียนสยบยอมและจัดการตนเองโดยมีภาคปฏิบัติการ ของวัชกรรมความรู้อาชีวศึกษาที่ถูกกล่าวโดยสถาบัน

ความรู้ เช่น สถาบันอาชีวศึกษา หรือผู้มีความเชี่ยวชาญ ทางอาชีวศึกษา เช่น ครูอาชีวศึกษาหรือนักการศึกษา ทำหน้าที่ในการผลิตซ้ำเผยแพร่ทำให้ความจริงที่เกิดขึ้น เวียนวนสัมผัสได้ในสังคม เหล่านี้ทำให้ผู้เรียนปฏิบัติ ตนตามกฎเกณฑ์กติกาที่กำหนดจากความรู้เป็นระบอบ ของความจริง (regime of Truth) ที่เราเป็นผู้บังคับตัว เองให้ปฏิบัติ เพราะเมื่อเรายอมรับในความรู้แบบหนึ่ง ซึ่งอยู่ภายใต้ระบอบของความจริงอย่างหนึ่ง ระบอบ ความจริงนี้เองที่เป็นเหมือนกลไกของอำนาจที่ทำให้เรา บังคับตัวเอง โดยไม่จำเป็นต้องเห็นผู้บงการ

การทำงานของอำนาจวินัยจากความรู้ในการ จัดการศึกษาแบบอาชีวศึกษา

เมื่อการสร้างตัวตนของผู้เรียนเกิดขึ้นจาก ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับความรู้เราจึงต้อง ทำความเข้าใจความสัมพันธ์ในการทำงานของอำนาจ กับความรู้ในการศึกษาแบบอาชีวศึกษา โดยมีฐานการ มองการศึกษาว่าเป็นระบบของความสัมพันธ์กล่าว คือ กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นตลอดเวลา ที่มีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ซึ่งเป็นกระบวนการตาม ธรรมชาติอย่างไม่เป็นทางการในการเรียนรู้ ซึ่งในสังคม แต่ละสังคมจะมีแบบแผนวัฒนธรรมของสังคมในการ ถ่ายทอดความรู้และให้การศึกษาแก่สมาชิกของชุมชน กระบวนการของการจัดการศึกษาจึงเป็นเรื่องของ ความสัมพันธ์ โดยมีปฏิสัมพันธ์ในความสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ มีความเชื่อมโยงระหว่างกันและกันอย่างสลับซับซ้อน เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม มนุษย์ กับระบบ หรือมนุษย์กับธรรมชาติและอื่นๆ ซึ่งความ สัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษามีการเชื่อมโยงกับ สิ่งต่างๆ รอบตัวมนุษย์อย่างมากมายโดยมีลักษณะของ ความสัมพันธ์แบบเชิงอำนาจ หมายถึง “ความสัมพันธ์ ในการต้องการจัดการพฤติกรรมของผู้อื่น (Foucault, 1988: 11) มีการวางตัวกระจัดกระจายอยู่ในทุกความ สัมพันธ์และทุกแห่งหนของสังคม และมีความแตกต่าง หลากหลาย ซับซ้อนจนเกินกว่าที่จะตัดทอน ลดส่วน

และ/หรือ ละเลยรายละเอียดปลีกย่อยของ “อำนาจ” ในแต่ละปรากฏการณ์ได้ (Foucault, 1980: 198 - 199)

Michel Foucault ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจไว้ว่า “อำนาจมิใช่ทรัพย์สินสมบัติที่สามารถได้มา ฉกฉวยหรือแบ่งปันกันได้” (Foucault, 1978: 93) เป็นสิ่งที่มีทั้งสองด้านคือ ทั้งด้านลบและด้านบวก มีในส่วนของ การบังคับควบคุมและการผลิตสร้าง คือ ทั้งในด้านกดขี่ทำลายและสร้างสรรค์ ทั้งครอบงำและปลดปล่อย ทั้งการครอบงำและต่อต้าน ดังนั้น “อำนาจ” จึงเป็นพลังที่สามารถผลิตทั้งความรู้และความจริง อีกทั้งยังเป็นสิ่งยืนยันถึงปริณิถนของความจริงหรือวาทกรรมของสรรพสิ่งต่างๆ ตลอดจนพิธีกรรมของความจริง (ritual of truth) ที่ปรากฏขึ้นในสังคม ลักษณะความสัมพันธ์ของอำนาจ จึงเป็นเหมือนบางสิ่งบางอย่างที่ปฏิบัติการจากจุดต่างๆ ภายใน ซึ่งดูเหมือนเป็นการกระทำที่มีลักษณะจงใจ ที่เกิดขึ้นมาจากการตัดสินใจของปัจเจก แต่ในความจริงแล้วมันเป็นผลพวงของการแผ่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั่นเอง ดังนั้นอำนาจจึงเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหว (Mobile) แต่ไม่อาจจับต้องได้ ซึ่งในโครงข่ายของอำนาจมีสิ่งที่แฝงอยู่คือ ‘จุดต่อต้าน’ ซึ่งมีอยู่มากมาย’ (Foucault, 1978: 94)

อย่างไรก็ตาม Foucault เชื่อว่าไม่มีอำนาจใดถูกนำมาใช้โดยปราศจากจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ ซึ่งจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์นั้นก็สมควรถือว่าเป็น ‘ทางเลือกหรือการตัดสินใจของแต่ละบุคคล’ โดยอิสระ แต่มีความสัมพันธ์กับการทำงานของวาทกรรมความจริงที่ไม่เปิดเผยหรือมีกฎเกณฑ์การสร้างที่ถูกกำหนดรูปแบบและบดบังการรับรู้ความเป็นจริงของสังคม (Foucault 1980: 99)

ดังนั้นอำนาจของความรู้ในระบบการศึกษา อาชีวศึกษาจึงมิใช่ อำนาจของความรุนแรงทางกายภาพที่ใช้กำลังบังคับ กดขี่ แต่เป็นอำนาจในรูปของ “ความรู้” ที่มีเจตจำนงหรือเป้าหมายในการปรับเปลี่ยนผู้เรียนอาชีวศึกษาให้มีทักษะและความ

สามารถตามความต้องการของเจตจำนงของความรู้ซึ่งในที่นี้คือเศรษฐกิจแบบระบบทุนนิยมโดยซ่อนรูปของอำนาจภายใต้กระบวนการในการจัดการศึกษาที่มุ่งฝึกฝนผู้เรียนให้มีทักษะและความสามารถซึ่งเป็นตัวตนของผู้เรียนอาชีวศึกษา เช่นนั้นการจัดการความรู้ดังกล่าว จึงเป็นการจัดกระทำให้ผู้เรียนเป็นไปตามความประสงค์ มิได้เป็นการจัดการความรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

อย่างไรก็ตามภายใต้วาทกรรมของการศึกษาอาชีวศึกษาอำนาจของความรู้ได้ทำงานผ่านกลไกของ “วินัย” ซึ่งเป็นเทคนิควิทยาของอำนาจ (technology of power) เกิดขึ้นจากกฎเกณฑ์ของความรู้แบบอาชีวศึกษา โดยผ่านปฏิบัติการของร่างกาย (practiced bodies) เช่น การฝึกปฏิบัติซ้ำๆ การฝึกฝน การกำหนดรูปแบบการจัดวางร่างกาย การสร้างร่างกายให้เกิดความสามารถอย่างเป็นอัตโนมัติการฝึกให้ร่างกายเกิดความถนัดและทักษะต่างๆ อย่างไรก็ตามขณะที่เกิดปฏิบัติการเหล่านั้น มิติที่เกิดควบคู่กันคือปฏิบัติการดังกล่าวทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อฟัง ลดในการคิดการวิเคราะห์ การต่อต้านการมีความเห็นต่างๆและการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการสยบยอมต่ออำนาจของความรู้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับความรู้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์เป็นการครอบงำอย่างเข้มงวด ที่ทำให้บุคคลควบคุมกำกับตนเอง กลายเป็นผู้เข้มงวดและมีวินัยกับตนเอง ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาหรือวิถีทางของความรู้ที่เชื่อว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จซึ่งระเบียบวินัย” สามารถนำมาใช้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบุคคลได้ แต่ขณะเดียวกันในระยะยาว Foucault เชื่อว่า ระเบียบวินัยไม่ได้เพิ่มประโยชน์สำหรับผู้เรียนแต่สร้างให้ตัวตนของผู้เรียนกลายเป็น “ร่างกายที่เชื่อเชื่อ เพราะการใช้ระเบียบวินัยในระยะยาวจะก่อให้เกิดภาวะที่ลดลงของการต่อต้าน เนื่องจากการฝึกบ่อยๆ หรือกระทำบ่อยๆ จะนำไปสู่การกระทำแบบอัตโนมัติ ซึ่งเป็นการกระทำที่ปราศจากการคิด

อย่างไรก็ตาม ร่างกายที่ว่อนนอนง่ายและมีระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดจะมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ คือเป็นร่างกายที่เหมาะสมกับการทำงานตามแนวคิดของแรงงานทุนนิยมซึ่ง Foucault อธิบายว่าร่างกายเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเมือง เพราะความสัมพันธ์เชิงอำนาจมีอำนาจเหนือร่างกายเช่น ใช้ร่างกาย กำหนดตำแหน่งร่างกาย ฝึกร่างกาย และทรมานร่างกาย บังคับให้ร่างกายปฏิบัติตามภารกิจ ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน และแสดงกิริยาท่าทาง (Markula & Pringle : 2006, 39-40) เรื่องนี้มีผลสะท้อนเชิงลึกของการทำหน้าที่ในการกำหนดและออกแบบกระบวนการการศึกษาการสร้างตัวตนของผู้เรียนโดยผู้สอนและสถาบัน

เมื่อเราพิจารณาและวิเคราะห์เรื่องของวินัยและการควบคุม จะพบว่า การเพิ่มขึ้นของการเชื่อฟังและการยอมปฏิบัติตามเป็นการเพิ่มขึ้นของประโยชน์หรือผลที่ผู้เรียนจะได้รับแต่อีกด้านหนึ่งเมื่อนำวินัยและการควบคุมเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษาต้องพิจารณาให้ถึงจุดประสงค์ในการนำมาใช้เช่นเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งยอมรับได้ว่าเป็นการใช้วินัยเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน แต่ถ้านำวินัยมาใช้ในการควบคุมความประพฤติให้ผู้เรียนปฏิบัติตามวินัยของกลุ่มหรือแนวทางของผู้สอนเพื่อให้ได้ผลงานเรียนรู้ของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จหรือดีเยี่ยมซึ่งสะท้อนถึงความไม่มีอิสระในการเสนอแนะหรือค้นหาวิธีการเรียนรู้ของตนเอง เช่น การที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามความต้องการของกลุ่ม ทั้งที่ตนเองมีแนวทางที่แตกต่างไปจากกลุ่มแต่ก็ต้องสยบยอมปฏิบัติตามกลุ่ม เพราะเกรงกลัวว่าตนเองจะแตกต่างจากเพื่อน ๆ ในกลุ่มทำให้เกิดความขัดแย้งและไม่เป็นที่ยอมรับต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การเรียนรู้หรือความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน เหล่านี้เป็นตัวอย่างการใช้วินัยในการควบคุมให้ผู้เรียนต้องสยบยอมต่อกลุ่มการเรียนรู้ โดยมีผลประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับเป็นเครื่องล่อ หลอกล่อ ใช้ในการควบคุม โดยภายใต้กระบวนการเรียนรู้ตามสาขาอาชีพซึ่งได้นำเทคนิค

ความรู้ผ่านประสบการณ์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ได้เปิดโอกาสให้เครื่องมือในการสร้างวินัยหรือเทคโนโลยีของอำนาจ (Technology of power) ทำงานดังนี้

การสังเกตตามลำดับชั้น (hierarchical observation) เป็น “เครื่องมือทางวินัยที่สมบูรณ์แบบที่ใช้การจ้องมองและความรู้สึกในการเห็นหรือจ้องมองอย่างต่อเนื่อง” (Foucault 1975: 173) เป็นเหมือนกลไกของหน่วยสังเกตการณ์ที่ฝังอยู่ใน เป็นความสามารถในการสังเกตพร้อมกันหลายมิติของร่างกายที่เชื่อฟังการสังเกตลำดับชั้นเป็น “เครื่องมือทางวินัยของการเรียนรู้ที่ช่วยให้เกิดการดูแลรักษาพลวัตของอำนาจที่จัดกระทำกับผู้เรียนให้เชื่อเชื่อโดยใช้เป้าประสงค์ในเรื่องของประโยชน์ที่ผู้เรียนตั้งเป้าหมาย เครื่องมือวินัยขั้นนี้ทำงานแทรกตัวอยู่ในปฏิบัติการเรียนการสอนและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของผู้เรียนเกิดขึ้นได้ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับกลุ่ม ผู้เรียนกับผู้สอน โดยย้อนกลับไปกลับมาระหว่างกันได้ตามลำดับชั้นการทำงานของอำนาจการจับจ้องนี้เองที่ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่สมบูรณ์แบบในการควบคุมตนเองของผู้เรียนเพราะนำไปสู่การที่ผู้เรียนต้องสำรวจ ตรวจสอบ และกำกับควบคุมตนเอง

การตัดสินความเป็นปกติ (normalizing judgments) Foucault อธิบายถึงวิธีการที่ “วินัยและการลงโทษมีหน้าที่ในการลดช่องว่างที่ต้องมีการแก้ไขให้เป็นธรรมชาติ (Foucault, 1975: 178) โดยมีการสร้างบรรทัดฐานขึ้นให้เป็นพื้นฐานแก่บุคคลที่จะตัดสินในบริบทของการศึกษาอาชีพศึกษาแนวคิดของการตัดสินความเป็นปกติก่อให้เกิดการสังเกตข้อบกพร่องในผู้เรียนซึ่งก่อให้เกิดช่องว่างตามลำดับชั้นของคุณภาพทักษะและความถนัดของผู้เรียนในชั้นเรียน

การสร้างมาตรฐานหรือบรรทัดฐานในห้องเรียนเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดายโดยธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันของกลุ่มผู้เรียน ตัวอย่างเช่น ในการปฏิบัติชิ้นงานเพื่อพัฒนาผลงานของตนเองผู้เรียนจะนำชิ้นงานมาแสดงแลกเปลี่ยนกันอย่างไม่เป็นทางการ

ต่อเพื่อน ๆ ในกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการเปรียบเทียบชิ้นงานของกันและกัน นำไปสู่การสร้างค่ามาตรฐานผลงานของสมาชิกในกลุ่ม ค่ามาตรฐานดังกล่าวกลายเป็นเกณฑ์ในการตัดสินคุณภาพชิ้นงานของผู้เรียนที่ส่งผลให้เกิดแรงผลักดัน ที่ทำให้ผู้เรียนต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาฝึกฝนทักษะของตนเองให้ดีขึ้นให้ไปสู่เกณฑ์ของค่ามาตรฐานที่เกิดขึ้น ผลของความกดดันและการกระทำในการจัดการตนเองจะยิ่งมีผลมากในกรณีของผู้เรียนที่กลัวผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในการศึกษา ความกลัวดังกล่าวยังทำให้ผู้เรียนต้องจัดการตนเองให้มีความสามารถในการผลิตชิ้นงานให้ได้ตามค่ามาตรฐานที่เกิดขึ้น

การตรวจสอบและวัดผล (examination) คือการตรวจสอบหรือการประเมิน เป็นการทำงานร่วมกันของเครื่องมือวินัยสองตัวข้างต้น เป็นการนำการจับจ้องหรือการสังเกตที่ทำให้ร่างกายเชื่อมโยงมาทำงานร่วมกับกระบวนการที่กำหนดในการตัดสินความเป็นปกติในการกระทำของผู้เรียน เครื่องมือชิ้นนี้นำไปสู่การเปรียบเทียบผู้เรียนในชั้นเรียนซึ่งส่งผลให้เกิดการสร้างลำดับชั้นและการจัดอันดับของผู้เรียนจากเกณฑ์ที่เกิดขึ้นระดับของมาตรฐานทำให้คนที่แตกต่างจากมาตรฐานกลายเป็นคนที่ไม่สามารถยอมรับได้ ซึ่ง Foucault เรียกว่า “ชายขอบจากภายนอกของความผิดปกติ (Foucault, 1975: 183). ภาพสะท้อนของแนวคิดจากการประเมินที่เกิดขึ้นภายในการจัดการศึกษาแบบอาชีวศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าเครื่องมือของวินัยผลิตสร้างร่างกายสยบยอมผ่านแรงกดดันของการ “วัด” ซึ่งการกำหนดของเกณฑ์การประเมินทำให้ผู้เรียนต้องผลักดันตนเองให้มีความสามารถไปถึงจุดผ่านของเกณฑ์การประเมินผู้เรียนจึงต้องฝึกฝนตนเองทั้งในและนอกเวลาเรียนโดยมีการนำชิ้นงานกลับมาทำซ้ำๆ หรือนำกลับมาทบทวนที่บ้านควบคุมตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะและความสามารถตามการกำหนดของความรู้เป็นต้น

ภายใต้ความสัมพันธ์ของอำนาจและความรู้ผ่านประสบการณ์ในการเรียนการสอนอาชีวศึกษาเมื่อวิเคราะห์รายละเอียดในปฏิบัติการการเรียนการสอนรายวิชาพบว่าเทคโนโลยีอำนาจทั้งสามได้แทรกตัวเข้ามาทำงานในทุกขั้นตอนของปฏิบัติการเรียนรู้ตั้งแต่การเตรียมตัวเรียนรู้ ขณะเรียนรู้ทฤษฎีและปฏิบัติจนกระทั่งการประเมินการเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นการกำกับควบคุมอย่างละเอียดของอำนาจที่มีต่อผู้เรียนซึ่งในการควบคุมที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้จำกัดเพียงแค่การควบคุมการทำงานของร่างกายแต่รวมไปถึงการกำกับจิตใจโดยการสร้างทัศนคติที่ดีต่ออาชีพเพื่อรับใช้สถานประกอบการ

ภาพสะท้อนของการใช้วินัยทำให้เราต้องคำนึงเสมอว่าภายใต้การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาดนเองของผู้เรียนอำนาจได้เข้ามาดำเนินการกำกับผู้เรียนทุกอนุของปฏิบัติการในการเรียนการสอน เช่น ขณะที่ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งขณะที่ผู้เรียนดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมนั้นวงจรการสะท้อนคิดซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ได้เกิดขึ้นกับผู้เรียน แต่ในการสะท้อนคิดดังกล่าวผู้เรียนจะถูกแทรกแซงและกำกับจากอำนาจของความจริงและความรู้ที่ถูกกำหนดขึ้น หรือในขณะที่เกิดการสะท้อนคิดซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงค้นหาวิธีการใหม่ในการดำเนินกิจกรรมผู้เรียนถูกแทรกแซงด้วยเกณฑ์มาตรฐานของกลุ่ม ทำให้ความเป็นอิสระความเห็นที่แตกต่างและความคิดสร้างสรรค์ สูญหายไปจากตัวผู้เรียน ดังนั้นรูปแบบของการควบคุมอย่างละเอียดยับย่อนี้ อาจเป็นสิ่งร้ายแรงที่ก่อให้เกิดการลดทอนคุณภาพของผู้เรียนมากกว่าการสร้างสรรคิให้ผู้เรียนเกิดทักษะและความสามารถ

อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์การสร้างตัวตนของผู้เรียนอาชีวศึกษาโดยการศึกษาผ่านประสบการณ์ในครั้งนี้ ผู้เขียนไม่ได้ปฏิเสธว่าแท้ที่จริงแล้ว “วินัย” ก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอาชีวศึกษา แต่ผู้เขียนมีทัศนะเช่นเดียวกับ Foucault ว่าผลสะท้อนของการมีวินัยคือประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับแต่อำนาจของวินัย

ก็นำไปสู่การลดทอนการต่อต้าน ความเป็นอิสระ และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนเช่นกัน ดังนั้นหากสถาบันการศึกษาจัดหลักสูตรการศึกษาที่รู้เท่าทันอำนาจของวินัยจากความรู้ หรือลดการควบคุมกำกับร่างกายของผู้เรียนแต่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการจัดการความรู้ด้วยตนเอง เหล่านี้จะนำไปสู่การส่งเสริมการสนับสนุนการปลดปล่อย ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างอิสระและสร้างสรรค์จินตนาการในการเรียนรู้ทำให้เกิดความสุข ความสนใจและความมีชีวิตชีวาที่พร้อมจะเรียนรู้ของผู้เรียนอาชีวศึกษามากขึ้นในการ

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการศึกษาวิเคราะห์ เรื่องเล่าแบบ foucauldian approach to narratives ในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงตัวตนและกระบวนการในการสร้างตัวตนของผู้เรียนอาชีวศึกษา ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการศึกษาเรื่องเล่าแบบฟูโกต์เดียน (Foucauldian approach to narratives) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาเรื่องเล่า (narratives approach) ตามแนวการศึกษาแบบฟูโกต์เดียน (foucauldian approach) โดยทำความเข้าใจเรื่องเล่าผ่านโครงสร้างและอำนาจของความรู้ ความจริง จากวาทกรรมอันเป็นจุดเน้นในผลงานของ Foucault และให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ของความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ/ความรู้

การวิเคราะห์เรื่องเล่าแบบ Foucauldian มองที่การสร้างความจริง ความรู้ซึ่งนำไปสู่การสร้างประชากรหรือบุคคล (subject) ให้ความสำคัญของอำนาจ ความรู้ความจริงในการสร้างบุคคล ตามเจตจำนงของอำนาจและความรู้ซึ่งในที่นี้คือความรู้แบบการศึกษาผ่านประสบการณ์ โดยงานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาการทำงาน ของอำนาจที่พบในปฏิบัติการการเรียนการสอนผ่านประสบการณ์ของอาชีวศึกษา สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการใช้วิธีการศึกษาแนวทางนี้คือการมุ่งความสนใจไปที่การเปิดเผยให้เห็นสิ่งที่ปกคลุมอยู่ในธรรมเนียมปฏิบัติ

หรือวิธีการปฏิบัติทั่วไปของบุคคลโดยแสดงให้เห็นถึงวิธีการที่บุคคลได้รับจากวาทกรรมที่เกิดจากการสร้างในอดีต (Tamboukou, 2003 : 12)

ขณะที่ความหมายของ “การเล่าเรื่อง” ในวิธีการวิจัยแบบเรื่องเล่านอกจากจะหมายถึงเรื่องราว (story) ที่ประกอบขึ้นมาเป็นเรื่องเล่าแล้วยังหมายรวมถึงการกระทำเชิงสัญลักษณ์ต่าง ๆ หรือการกระทำที่มีลำดับขั้นตอนและมีความหมายต่อเรื่อง โดย “เรื่องเล่า” ที่ผู้สนทนาได้เลือกในการสนทนากับผู้วิจัยได้แสดงถึงนัยยะที่ผู้สนทนา เชื่อว่าจริง ดังนั้นการศึกษาแนวดังกล่าวจึงไม่ได้ให้ความสำคัญว่าสิ่งที่ผู้เล่าได้บอกเล่ามาคือเรื่องราวที่ถูกต้องหรือไม่ เพราะถือว่าเรื่องเล่าเป็นความจริงที่ผู้เล่าได้ตีความจากประสบการณ์ของตนเอง ผู้สนทนาได้ตีความและเก็บไว้ในความทรงจำ ไปสู่เหตุการณ์ที่ผู้สนทนาให้ความสำคัญ ที่เรียกว่า “ประสบการณ์ชีวิตของผู้เล่า” สิ่งเหล่านี้เองที่จะสะท้อนให้เห็นถึงตัวตน ทัศนคติ และการให้ความหมาย ต่อสิ่งต่างๆของตัวผู้สนทนา (นภาพรณ์ หวานนท์ และคณะ, 2555:19) อย่างไรก็ตามในฐานะของผู้ร่วมสนทนาผู้วิจัยมีสิทธิในการเป็นผู้สร้างความจริงร่วมกับคู่สนทนาได้ โดยสามารถเปรียบเทียบเนื้อหา วิเคราะห์และสรุปเรื่องเล่าอย่างเป็นระบบ ทำการเชื่อมโยงประเด็นสำคัญของความสัมพันธ์เชิงอำนาจพิจารณาเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทำการพิจารณาตรวจสอบเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ ในเรื่องเล่าเข้าด้วยกัน และรื้อโครงสร้างที่สอดคล้องของเรื่องเล่า ซึ่งจะเผยให้เห็นถึงความขัดแย้ง ช่องว่าง และรอยต่อของเรื่องเล่า (Tamboukou, 2013: 97) เหล่านั้น

พื้นที่ของการศึกษาคือ ระบบความสัมพันธ์ของปฏิบัติการเรียนการสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในอาชีวศึกษา และเลือกสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ที่มีหลักสูตรการเรียนรู้ที่โดดเด่น แสดงให้เห็นถึงการนำเทคนิคและความรู้จากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มาใช้ และเพื่อให้ภาพ

รวมของการศึกษานี้ครอบคลุมเรื่องราวชีวิตของผู้เรียน อาชีวศึกษาผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาเรื่องเล่าของผู้เรียน อาชีวศึกษาที่จบการศึกษาในชั้นปีสุดท้ายหรือผู้เรียน ที่ผ่านกระบวนการทั้งหมดของการศึกษา ในการเลือก บุคคลผู้วิจัยได้ใช้หลักการเลือกเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) โดยพิจารณาจากกลุ่มนักศึกษาอาชีวศึกษาซึ่งเป็นผู้มีความโดดเด่นในการศึกษา หรือเป็นผู้ที่ได้รับการกล่าวขานในกลุ่มผู้เรียนว่าเป็นผู้มีความสามารถในสาขาวิชาซึ่งโดยได้สนทนากับผู้เรียนจำนวน 11 คนซึ่งความอึดตัวของข้อมูลวิธีวิจัยนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ครบถ้วนโดยผู้วิจัยได้เลือก สาขาวิชาการ นำเทคนิควิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มาใช้อย่างชัดเจนได้แก่ สาขาช่างไฟฟ้าเรียน สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ เรียนแบบระบบปกติ และสาขาวิชาการพิมพ์ สาขา ค้าปลีกซึ่งเรียนในระบบทวิภาคี ซึ่งจุดอึดตัวของข้อมูล ตามหลักการของวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า จะเกิดขึ้นโดยการพิจารณาของนักวิจัยในลักษณะที่เรียกว่า sensitivity ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาจากข้อมูลในการสัมภาษณ์ว่าสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ภายใต้กรอบทฤษฎีได้อย่างครอบคลุม ใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก (in depth interview) และการสนทนาแบบเรื่องเล่าและมีแนวคำถามเป็นคำถามปลายเปิดแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ ในแบบ thematic analysis ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ สาระสำคัญจากเรื่องเล่า โดยใช้หลักการของทฤษฎี ฐานราก (grounded theory) มาเป็นแนวทางในการ วิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างในการ จัดทำรหัส (open coding) และนำข้อมูลมาจัดหมวด สร้างเป็นชุดมโนทัศน์ (categories) เพื่อให้เห็นความ เชื่อมโยงในประสบการณ์ที่สะท้อนความเป็นตัวตนของ ผู้เรียน จากนั้นผู้วิจัยได้นำชุดมโนทัศน์มาคัดเลือก (focus categories) ค้นหาชุดมโนทัศน์ที่นำไปสู่การวิเคราะห์การ ทำงานเทคนิคของของอำนาจที่ปรากฏในปฏิบัติการเรียน

การสอนของอาชีวศึกษา และนำชุดมโนทัศน์ที่พบมาเชื่อมโยงกันพร้อมการจัดทำแนวคิดหลัก (core categories) และวิเคราะห์ย่อยข้อมูล (sub categories) ซึ่งในการ ทำการเชื่อมโยงข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้าง theoretical coding โดยการนำแนวคิดหลักและข้อมูลที่ทำการวิเคราะห์มา เชื่อมโยงกันเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความซับซ้อนและโครงข่ายที่เชื่อมโยงของอำนาจและการ ทำงานของเทคนิควินัยของอำนาจซึ่งซ่อนตัวอยู่ในปฏิบัติ การเรียนรู้อาชีวศึกษา

ผลการวิจัย

ลักษณะของรูปแบบตัวตนของผู้เรียน อาชีวศึกษา

จากการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของ อำนาจความรู้ผ่านประสบการณ์ในปฏิบัติการเรียน การสอนแบบอาชีวศึกษา พบว่าตัวตนของผู้เรียนอาชีวศึกษา คือตัวตนแบบผู้มีทักษะตามสาขาอาชีพ ได้แก่ **ตัวตนแบบผู้มีทักษะอาชีพคอมพิวเตอร์ธุรกิจ** คือเป็นผู้มีความเข้าใจ หลักการและกระบวนการการทำงานของคอมพิวเตอร์ ดูแลระบบคอมพิวเตอร์พื้นฐานได้ สามารถเชื่อมต่อ และใช้งานระบบเครือข่ายเบื้องต้นในการปฏิบัติงานได้ สามารถเขียนโปรแกรมธุรกิจขนาดเล็กและใช้โปรแกรม สำเร็จรูปในงานธุรกิจได้ **ตัวตนแบบผู้มีทักษะอาชีพ ช่างไฟฟ้าทักษะอาชีพช่างไฟฟ้า** มีทักษะพื้นฐานการ ใช้เครื่องมือช่าง ไฟฟ้า มีทักษะและความเข้าใจหลักการ ทำงานของไฟฟ้ากระแสตรงกระแสสลับ มีทักษะในการ ติดตั้ง ซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้าทั่วไปได้ **ตัวตนแบบผู้มีทักษะ ช่างพิมพ์โดยผู้เรียนต้องสามารถเลือกวัสดุที่เหมาะสม** กับงานพิมพ์สามารถปฏิบัติกระบวนการต่างๆในงานพิมพ์ แต่ละชนิดได้ มีทักษะพื้นฐานการควบคุมมาตรฐานและ คุณภาพงานพิมพ์ **ตัวตนแบบผู้มีทักษะค้าปลีก** โดยต้อง มีทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์เพื่องานอาชีพ และมีทักษะ ในการจัดทำบัญชีเบื้องต้น ตลอดจนมีทักษะพื้นฐานใน การนำเสนอสินค้าหรือทักษะการขาย

นอกจากตัวตนแบบผู้มีทักษะตามมาตรฐานอาชีพแล้ว พบตัวตนแบบผู้มีความสามารถระดับเชี่ยวชาญตามสาขาอาชีพ ซึ่งได้แก่

เขียนคอมพิวเตอร์ เป็นความสามารถของผู้เรียนแผนกคอมพิวเตอร์ที่สามารถประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้อย่างเชี่ยวชาญ ถือได้ว่าเป็นผู้เรียนที่มีความเชี่ยวชาญคอมพิวเตอร์ในระดับสูงคือผู้เรียนที่สามารถประยุกต์และเชื่อมโยงโปรแกรมคอมพิวเตอร์พื้นฐานและซ่อมแซมปรับปรุงอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงและต้องเป็นผู้ติดตามและมีความสามารถในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ใหม่ ๆ ในท้องตลาดได้ก่อนผู้อื่น

ช่างฝีมืออาชีพ เป็นผู้มีทักษะงานไฟฟ้าในระดับผู้เชี่ยวชาญที่สามารถต่อยอดความรู้ที่ได้เรียนมากับการประกอบธุรกิจ หรือสามารถปฏิบัติงานไฟฟ้าได้โดยสามารถประยุกต์วิธีการ อุปกรณ์ ได้อย่างสร้างสรรค์

นักออกแบบผู้สร้างสรรค์ เป็นตัวตนในระดับเชี่ยวชาญของนักเรียนสาขาการพิมพ์เป็นผู้เชี่ยวชาญซึ่งผู้เรียนที่เป็นนักออกแบบผู้สร้างสรรค์ต้องสามารถผลิตงานพิมพ์ที่สามารถประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการออกแบบงานพิมพ์ให้มีความคิดสร้างสรรค์ทันสมัย ตอบโจทย์ความต้องการของสถานประกอบการ โดยสามารถเชื่อมโยงการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้อย่างหลากหลาย

ยอดนักขาย เป็นตัวตนในระดับผู้เชี่ยวชาญของผู้เรียนสาขาค้าปลีกซึ่งหมายถึงผู้เรียนที่สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำเสนอสินค้าโดยประเมินจากความสามารถในการทำยอดขายสินค้าในระดับสูง

ปฏิบัติการในการผลิตสร้างตัวตนผู้เรียนอาชีพศึกษา

กระบวนการที่ก่อให้เกิดการผลิตสร้างตัวตนของนักเรียนอาชีพศึกษาเกิดจากการทำงานของเทคนิคอำนาจในปฏิบัติการการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ โดยเฉพาะวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ ซึ่งจุดที่น่า

สนใจคือ เทคนิคของอำนาจในการกำกับควบคุมผู้เรียนไม่ได้ทำงานแค่ในห้องเรียนและช่วงเวลาในการเรียนรู้เท่านั้น แต่ได้แผ่ขยายการกำกับดูแลผู้เรียนตั้งแต่ก่อนเรียนรู้ ขณะที่ช่วงการเรียนรู้เทคนิคของอำนาจได้ทำงานทั้งภาคทฤษฎีภาคปฏิบัติ และเมื่อหลังจากเรียนรู้ในห้องเรียนเทคนิคของอำนาจได้ทำงานในช่วงที่สำคัญเช่น การประเมินการเรียนรู้

การเกิดขึ้นของตัวตนแบบต่าง ๆ ช่างต้นเกิดจากการทำงานของเทคนิคอำนาจที่ทำงานได้อย่างเข้มข้นและละเอียดอย่างยิ่งในแต่ละวิชาและแต่ละช่วงเวลา เช่น รายวิชาปฏิบัติการติดตั้งไฟฟ้าในและนอกอาคาร พบปฏิบัติการดังนี้

ก) การเตรียมตัวก่อนการเรียนรู้ก่อนเรียนรู้นิววิชานี้ผู้เรียนต้องศึกษาผ่านวิชาอุตสาหกรรมเบื้องต้น การใช้เครื่องมือช่างเบื้องต้น ซึ่งกฎเกณฑ์ของความรู้ในวิชาดังกล่าว เช่น วิธีการใช้เครื่องมือที่ถูกต้อง หลักการปฏิบัติตนในการทำงานไฟฟ้า เป็นต้น เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนต้องคำนึงและปฏิบัติตนตามวิธีการนั้นอยู่เสมอ ในบางคนการปฏิบัติเช่นนั้นเป็นไปอย่างอัตโนมัติด้วยความเชื่อในความรู้ดังกล่าวและความเกรงกลัวในเรื่องของการประเมินซึ่งผู้เรียนรู้ว่ารายวิชานี้ผู้เรียนต้องผลิตชิ้นงานให้ผ่านการประเมินดังนั้นก่อนการเรียนผู้เรียนจึงได้มีการตรวจสอบความรู้พื้นฐานของตนเอง พร้อมทั้งมีการจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือพื้นฐานงานไฟฟ้าตามวิธีการที่ได้เรียนมา

นอกจากการเตรียมเครื่องมือให้พร้อมกับการปฏิบัติ การเรียนการสอนผู้เรียนบางคนที่มีพื้นฐานการติดตั้งระบบไฟฟ้ามาแล้วบ้างได้เตรียมตนเองโดยการศึกษาข้อมูลจากตำราเรียนก่อนแล้วนำมาทดลองลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยก่อนเรียนในแต่ละคาบเรียน

ข) ปฏิบัติการในการเรียนการสอนวิชานี้กำหนดให้มีการประเมินชิ้นงานในแต่ละคาบเรียนและประเมินผู้เรียนผ่านการจัดทำโครงงานในการติดตั้งระบบไฟฟ้า ทำให้ในการเรียนภาคทฤษฎีผู้เรียนจะตั้งใจเฝ้า

สังเกตการณ์การสอนอย่างใกล้ชิดพร้อมทั้งจัดขั้นตอนในการทำงานอย่างละเอียดลงในสมุดจดงาน ในบางคนเลือกใช้โทรศัพท์มือถือถ่ายภาพคลิปการสาธิตของผู้สอนเพื่อใช้เป็นคู่มือขณะทำโครงการงาน

ในขณะที่ฝึกปฏิบัติการผู้สอนจะเป็นที่เสี่ยงเผ่าดูการปฏิบัติชิ้นงานของผู้เรียนเมื่อพบข้อผิดพลาดหรือการปฏิบัติที่ไม่ตรงตามวิธีที่กำหนดโดยความรู้ผู้สอนจะเข้าไปแนะนำผู้เรียนในทันที อีกด้านหนึ่งของการปฏิบัติเช่นนี้ทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงการถูกจับจ้องและการถูกเผ่าสังเกตจากผู้สอนยิ่งไปกว่านั้นการที่ผู้สอนเข้ามาแนะนำกลับทำให้ผู้เรียนรู้สึกยิ่งต้องเผ่าระวังตนเองไม่ให้ผิดพลาดเพราะเกิดความรู้สึกอายเพื่อน ๆ คนอื่น ๆ เพราะรู้สึกว่าย่าเพื่อน ๆ ในห้องต่างได้เผ่ามองจับจ้องกันและกัน การทำงานของเทคนิคอำนาจนี้ได้ทำให้ผู้เรียนต้องควบคุมตนเองให้ระมัดระวังการเลือกใช้เครื่องมือให้ตรงกับการปฏิบัติงาน จัดการร่างกายตนเองให้จัดวางอย่างถูกต้องขณะปฏิบัติงาน เป็นต้น บรรยากาศภายในห้องเรียนเต็มไปด้วยการเสนอและเปรียบเทียบผลงานระหว่างกัน ทำให้เกิดมาตรฐานของคุณภาพชิ้นงาน ส่งผลให้ผู้เรียนที่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามบรรทัดฐานของกลุ่มหรือคุณภาพผลงานไม่เหมือนเพื่อน ๆ ต้องพยายามปรับปรุงคุณภาพของชิ้นงานตนเอง บางคนได้ขอให้เพื่อนที่มีผลงานตามมาตรฐานและได้รับคำชมจากเพื่อน ๆ ในกลุ่มมาสอนและให้คำแนะนำทั้งในระหว่างเรียนและหลังเลิกเรียนและนำผลงานของตนเองไปพัฒนาต่อยอดความรู้โดยการศึกษาวิธีการจากอินเทอร์เน็ตและหนังสือประกอบการเรียนต่างๆ

ค) การประเมินผลการเรียนรู้ จากการกำหนดเกณฑ์การประเมินโครงการงานทำให้ผู้เรียนที่พบข้อติดขัดหรือปัญหาในการผลิตโครงการงานจะสอบถามครูผู้สอนหรือสอบถามกับเพื่อนในชั้นเรียนเพื่อหาแนวทางในการแก้ไข โดยก่อนส่งโครงการงานผู้เรียนจะทำการตรวจสอบผลงานของตนเองอย่างละเอียดเข้าไปมาเพื่อความมั่นใจในบางคนได้นำชิ้นงานของตนเองไปให้เพื่อน ๆ ช่วยกัน

ติชมก่อนนำส่งชิ้นงาน ซึ่งหากพบว่าจุดใดมีข้อบกพร่องผู้เรียนจะทำการแก้ไขและใส่ย้อนกลับไปตรวจสอบใหม่ตั้งแต่จุดเริ่มต้นอีกครั้งก่อนส่งชิ้นงาน

จะเห็นได้ว่าแท้ที่จริงแล้วพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในปฏิบัติการเรียนรู้ผู้เรียนไม่ได้เป็นประธานในการเลือกปฏิบัติตนได้อย่างเป็นอิสระตรงตามจุดเน้นของแนวคิดปรัชญาการศึกษาผ่านประสบการณ์แต่ผู้เรียนถูกกำหนดให้ต้องปฏิบัติตามแนวทางของความรู้โดยภายใต้การควบคุมจากการทำงานของเทคนิคอำนาจความจริงและความรู้ นอกจากนั้นประเด็นที่มีอาจจะละเอียดคือการจัดการเรียนรู้ที่ผลิตสร้างตัวตนของผู้เรียนให้ตอบสนองเจตจำนงของความรู้อย่างการศึกษาอาชีวศึกษาที่ได้รับใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ได้ลดทอนคุณค่าของผู้เรียนให้เป็นเพียงแค่ผลิตภัณฑ์ของโรงเรียนตามค่ามาตรฐานที่ถูกกำหนดและตั้งขึ้น โรงเรียนจึงกลายเป็นโรงงานที่ทำหน้าที่ในการผลิตซ้ำทักษะและความสามารถที่ถูกกำกับและกำหนดไว้แล้ว ดังนั้นสิ่งสำคัญในการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ของสถาบันอาชีวศึกษาจึงต้องคำนึงการเลือกวิธีการและเทคนิคที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์และที่สำคัญคือการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขซึ่งมีผลต่อการศึกษาของผู้เรียน

สรุปผลและอภิปราย

ผู้วิจัยมีจุดยืนที่ชัดเจนในการสนับสนุนและให้คุณค่ารวมทั้งความสำคัญของการจัดการศึกษาแบบอาชีวศึกษาซึ่งนำการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในปฏิบัติการเพื่อทำการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง แต่กระนั้นจากการศึกษาผู้วิจัยเพื่อเผยให้เห็นถึงเทคนิคของอำนาจของความรู้ที่อยู่ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับผู้เรียนที่ผลิตสร้างผู้เรียนให้มีตัวตนแบบสาขาอาชีพต่างๆ อย่างไรก็ตามภายใต้การพัฒนาตนเองของผู้เรียนระบบการศึกษาก็ตกอยู่ภายใต้การควบคุมด้วยระบบของสังคมและการตลาดแบบทุนนิยมจุดมุ่งหมายในการผลิตสร้าง

ผู้เรียนจึงเป็นการผลิตสร้างแรงงานเพื่อรองรับระบบปฏิบัติการในการเรียนการสอนที่มุ่งฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะและความชำนาญจึงเป็นเพียงแค่การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะเฉพาะงานในส่วนของตนเองเท่านั้น ซึ่งการฝึกฝนเฉพาะส่วนนั้นเป็นไปตามแนวคิดของการแบ่งงานกันทำในสายการผลิตของระบบทุนนิยม เหล่านี้คงเป็นสิ่งที่ไม่ดีนักสำหรับผู้เรียนที่ตนเองต้องถูกจำกัดให้เป็นเพียงผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพราะอันที่จริงแล้วความสามารถและศักยภาพในตัวของมนุษย์แต่ละคนสามารถมีได้มากกว่าหนึ่ง การจัดการศึกษาแบบอาชีวศึกษาจึงควรมีการส่งเสริมและขยายฐานความรู้และทักษะที่ก่อให้เกิดทางเลือกสำหรับผู้เรียนในการพัฒนาตนเองให้หลากหลายมากยิ่งขึ้นและในหลากหลายมิติที่มีได้จำกัดความรู้แค่เรื่องของการอาชีพ และที่สำคัญการจัดการศึกษาของอาชีวศึกษาจึงควรสร้างระบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหาศักยภาพของตนเองได้ด้วยตัวเองและมีทิศทางการที่หลากหลาย

นอกจากประเด็นข้างต้นผู้วิจัยพบว่า แม้ว่าในปัจจุบันเรามีสามารถปฏิเสธได้ว่าเราอยู่ในประเทศที่ถูกกำกับควบคุมทางด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจจากระบบทุนนิยม แต่เราสามารถสร้างทางเลือกให้ผู้เรียนหรือประชาชนทั่วไปได้รู้เท่าทันการจัดการศึกษาสมัยใหม่ที่อยู่ภายใต้เจตจำนงของระบบทุนนิยมที่เข้ามาจัดการศึกษาแบบอาชีวศึกษา ซึ่งมุ่งผลิตให้ผู้เรียนเป็นผู้มีทักษะความสามารถตามความต้องการของตลาดแรงงาน

ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจที่จะทำให้ผู้เรียนได้ต่อรองหรือค้นหาทางเลือกในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีค้ำยันแบบที่ตนเองปรารถนา ตามความต้องการและตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

ประเด็นสำคัญอีกประการคือการจัดการความรู้ของอาชีวศึกษาควรมีวิธีการที่หลากหลายในการส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนตามความสามารถเดิมของผู้เรียนและผู้เรียนควรมีโอกาสในการเลือกเป็นตัวตนในรูปแบบของตนเอง นั้นหมายความว่าวิธีการจัดการศึกษาและระบบของการศึกษาต้องมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนรายบุคคลมากกว่าสร้างแต่ละบุคคลให้มีตัวตนแบบเหมือนกันและควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ประกอบการหรือเป็นเจ้าของกิจการมากยิ่งขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้มีทางเลือกในการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างมีอิสระภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมความรู้และฝึกหัดผู้เรียนในเรื่องของการรู้เท่าทันความคิดแบบทุนนิยม ซึ่งการฝึกฝนทางความคิดนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าหากนำวิธีการหรือปฏิบัติการในการเรียนการสอนจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เหมือนที่นำมาใช้ในการฝึกฝนงานอาชีพจะทำให้ผู้เรียนมีอาวุธทางปัญญาพร้อมทั้งทักษะในการปฏิบัติการปฏิเสธและรู้เท่าทัน ระบบคิดของทุนนิยมอันนำไปสู่การต่อรองและสร้างทางเลือกอื่น ๆ และสร้างสรรค์การใช้ชีวิตของตนเองได้อย่างมีอิสระภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ศรีรักษา. (2534). Reflection and Reflective Practice ในการเรียนการสอนนักศึกษาแพทย์, *ขอนแก่นเวชสาร*, (3), 3.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2542). *วาทกรรมการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ . (2528) “แนะนำและวิจารณ์หนังสือ The History of Sexuality Vol. 1: An Introduction,” ใน *การเมืองมนุษย์: รัฐศาสตร์ทวนกระแส*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- ธีรยุทธ์ บุญมี. (2551). *Michel Foucault*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2528). อ่านงานฟูโกต์. *วารสารธรรมศาสตร์*, 2528 (14), 3.
- นเรศมณฑิ์ เพชรนาจักร. (2548). การศึกษาภายใต้ระบบทุนนิยม. *มนุษย์สังคมวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*, 2548(2), 104.
- นพพร ประชากุล. (2547) “คำนำเสนอ: ฟูโกต์กับการสืบสาวความเป็นมาของสมัยใหม่” ใน มิเชล ฟูโกต์. *ร่างกายใต้บังคับการ : ปฐมบทแห่งอำนาจในวิถีสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ.
- ปิยฤดี และ ไชยันต์ไชยพร. (2541) “ เซ็กซ์: กิจกรรมที่คุณชอบทำ แต่ไม่ชอบพูด! เพศ และการปลุกอารมณ์เพศ ร่างกายและพระเจ้า การเล่นกับร่างกาย” ใน *เมย์ร่าง-พรางกาย: ทดลองมองร่างกายในศาสนา ปรัชญา การเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อวางแผนพัฒนาการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ*. กรุงเทพฯ.
- สมบูรณ์ พรธนนภพ. (2525). *ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น เอกสารประกอบการสอนวิชา ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้นคู่มือและหลักสูตรชั้นบัณฑิตศึกษา พุทธศักราช 2523*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศุญย์กำลังคนอาชีวศึกษา. (2557). *ความต้องการกำลังคนในอาชีวศึกษา* สืบค้นจาก <http://www.v-cop.net/misCollege.php>.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2555). *คิดอย่างมีลัทธิฟูโกต์ คิดอย่างวิพากษ์ จากวาทกรรมของอัตบุคคลถึงจุดเปลี่ยนของอัตรา*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Argyris, C., Schön, D. (1974). *Theory in Practice: Increasing Professional Effectiveness*. San Francisco, USA.
- Smart, Barry. (2002) *Michel Foucault* . London, Routledge David A. Kolb (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. US.
- Foucault, Michel. (1977). *Discipline and Punish*, New York, Pantheon.
- Foucault, Michel. (1978) *The History of Sexuality, Vol.1, An Introduction*. New York: Vintage Books
- Foucault, Michel. (1980). *Power/Knowledge*, New York: Pantheon
- John Dewey (1916) *democracy and education*, USA.

- Linda H. Lewis, Carol U. (1994). *Williams Experiential Learning: Past and Present New Directions for Adult and Continuing Education*, Summer, Joxy- BLUIN Publishen Tamboukou Maria. (2013) *Doing Narrative Research*. California, USA, Research Sage Publication.
- Tamboukou Maria. (2011). *Interfaces in narrative research: letters as technologies of the self and as traces of social forces*, UK, University of East London, Pirkko Markula and Richard Pringle: Foucault, Sport and Exercise Power, knowledge and transforming the self-2006 USA and Canada.
- Robin Usher. (1999). *Royal Melbourne Institute of Technology University, Australia* R. Cohen and D. Walker (eds.), *Using Experience for Learning*, Buckingham: SRHE/Open University Press.
- Schön, D. (1991). *The Reflective Turn: Case Studies In and On Educational Practice*. New York: Teachers College Press.
- Schön, D. (1983). *The Reflective Practitioner*. New York: Basic Books.
- Schön, D. (1987). *Educating the Reflective Practitioner: Toward a New Design for Teaching and Learning in the Professions*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Usher, R. (1993). *Experiential learning or learning from experience: does it make a difference*, USA.